

ANDERS LEEGAARD KNUDSEN: Saxostudier og rigshistorie på Valdemar Atterdags tid. Skrifter udgivet af Institut for Historie ved Københavns Universitet. Bind 17. Kbh., Museum Tusulanums forlag, 1994. 144 s. 194 kr.

Denne lille bog har som grundlag forfatterens ph.d. afhandling om Saxos Gesta Danorum og dets eftervirkning i middelalderen. Vort berømteste, middelalderlige historieværk var heller ikke for datiden lettilgængeligt, højt ejendommeligt og krævende som det er i sprog og stil. På den anden side var det jo her landets og folkets historie forelå og det måtte indbyde til bearbejdelse og forkortelse. Det er den vigtigste af de middelalderlige bearbejdelser, Compendium Saxonis, som her er underkastet analyse.

Forfatteren erkender sin gæld til Inge Skovgaard-Petersen og Karsten Friis-Jensen for deres arbejde med stil, motiver, formål og komposition i Gesta Danorum, og på den baggrund behandles som særlige emner Saxos og kompendiets skildring af kristendommens komme, Danmark som en nordlig parallel til Romerriget og det stærke kongedømme. Undersøgelsen viser disse temaers relevans og betydning da forkortelsen udarbejdedes i begyndelsen af Valdemar Atterdags regeringstid. Værkets affattelsestid sættes overbevisende til 1342-46.

Centralt i bogen står en håndskriftundersøgelse af de overleverede fire latinske og tre middelnedertyske mss. der ved udbygning af Gertz' og Erslevs forarbejder fører til opstilling af et troværdigt stemma. I alt har der eksisteret mindst 15 håndskrifter af kompendiet, og det påvises at værkets publikum har været ikke alene gejstlige, men også adelige, herunder adelskvinder. Bogen der er skrevet på et klart og nuanceret dansk forener således filologisk og historisk metode og er et godt bidrag til vor forståelse af senmiddelalderens historieopfattelse og dens udbredelse.

Esben Albrechtsen

PER INGESMAN OG JENS VILLIAM JENSEN (red.): Danmark i senmiddelalderen. Århus, Aarhus Universitetsforlag 1994. 415 s. 168 kr.

Et velkomment initiativ. Dansk senmiddelalder, veloplagt introduceret nordfra af Knut Helle og belyst i alle kroge af 17 forskere.

Svend Gissel, pioner og nestor i det nordiske ødegårdsprojekt, sammenfatter debatten om den senmiddelalderlige agrarkrise. Erland Porsmose skriver smukt og jordnært om Vorbasse, hvis ni gårde tilsyneladende lå fast i hele middelalderen, mens antallet af brugere svingede. Niels Hybel bringer et pust fra europæisk kriseforskning samt diskuterer hoveri og lønarbejde, mens Carsten Porskrog Rasmussen i en prægnant artikel drøfter krongodsets omfang og dets betydning for statsfinanserne. Anders Bøgh optager Aksel E. Christensens diskussion af epoker og feudalisme, mens Erik Ulsig behandler spektret af bøndernes ydelser til godsejerne og desuden analyserer de interessante skattelister over sjællandske bønder fra Christian II's tid. Jens Villiam Jensen gentager og uddyber sin these om 1500-tallets storgodsdrift som et endnu middelalderligt fæstegodssystem.

Den politiske ramme om senmiddelalderens danske samfund behandles af Jens E. Olesen, Poul Enemark og Esben Albrechtsen. Olesen skildrer eksperimen-

tet (set i historiens lys) Erik af Pommerns nordiske monarki, Enemark fiaskoen under Christian I, Albrechtsen opportunisten og kynismen bag påberåbelsen af retskrav, idet konflikten om Sønderjylland fremhæves.

Bjørn Poulsen konfronterer i en perspektivrig artikel by og land: købstæderne som administrative centre, borgerne som jordbrugere, bønder som handelsmænd. Grethe Jacobsen ser på kønsroller og familier, gilder og lav, mens Enemark i sit andet bidrag fremhæver fjernhandelens vækst som et vigtigt korrektiv til kriseteorierne. Byarkæologen Per Kristian Madsen fremdrager mest keramikfund i Ribe fra 11-1200-tallet. Her burde redaktionen nok have grebet ind, i det mindste med den røde blyant. Langt fra alle bidrag er lige velformulerede, men Madsens tager dog prisen.

Troels Dahlerup karakteriserer (hvis jeg har forstået ham ret) den senmiddelalderlige, danske kirke som en fleksibel, tilpasset organisation. Per Ingesman løfter sløret for sine studier i Vatikanarkivet, men heller ikke mere. Forbindelsen mellem kuriens bureaukrati og den danske reformation forekommer i hvert fald undertegnede svær at få øje på. Så vidt jeg kan se, går der et jerntæppe ned i 1523, men jeg lader mig gerne belære om det modsatte. Ole Bay skriver – lovlig skødesløst – om gaver af jordegods til kirken, Lars Bisgaard om det religiøse liv. Man savner lidt humanistisk gejst i de to bidrag, men en mængde oplysninger får man da. Værket afsluttes med en fyldig, up to date-bibliografi ved de to redaktører.

Mikael Venge

HERMAN SCHÜCK: Engelbrektskrönikan. Tillkomsten och författaren. Stockholm, Almqvist & Wiksell International 1994. 190 sider. 158 sv. kr.

Herman Schück betræder en minderig slagmark ved at forny debatten om Karlskrönikens ældste del. Beroede skildringen af Sveriges frihedskamp mod Erik af Pommerns danske unionsvælde på en samtidig, oprindelig Engelbrektskrønike, eller var den flikket sammen af en dreven kompilator i Karl Knutssons kancelli i 1450'erne?

Debatten havde stærke politiske undertoner i 1930'ernes stridbare, svenske universitetsverden. Morsomt nok ser det ud til, at den nationalromantiske højrefløj faktisk havde ret, mens de stringente, metodisk kompromisløse Weibull-lærlinge tog fejl. Hvis man da tør tale om ret i en historisk debat, hvor en stivnet facitliste ikke hører hjemme.

Mere væsentligt at pege på er, at Schücks kildekritiske studie på forbilledlig vis demonstrerer hvor langt, den kompetente håndskrifts- og diplomforsker kan nå. Schück identificerer ikke blot den oprindelige Engelbrektskrønike, men også dens bestanddele: slagkraftige, aktuelle kvad og i forbavsende udstrækning rigsrådets pennefører Johan Fredeberns egne oplevelser. Interessant er det også, at Schück konstaterer indslag af »bestilte rim« – viser, der i stereotype vendinger øjensynligt på bestilling fremhævede en persons eller et landskabs indsats i den nationale kamp.

Spredt i afhandlingen og i de mange noter antyder Schück sin egen, markante opfattelse af det svenske bondeoprør 1434 og politikerens Engelbrekt.

Mikael Venge